

PORZĄDNY (250) *ai*

o *jasne*.

comp i sup (11 + 4) -porządniejszy (15); -ejszy (5), -(e)jszy (10); *sup* nã- (3) *WujJud*, *PaprPan*, *WerGość*, nãj- (1) *StryjKron*.

sg m N porządny, porządniejszy, nãjporządniejszy (24). ◇ *G* porząd(n)e-go (6). ◇ *A* porządny, porządniejszy (12), porząd(n)e-go (4). ◇ *I* porządny(m) (4). ◇ *L* porządny(m) (2). ◇ *f N* porządna, porządniejsza, nãporządniejsza (21). ◇ *G* porządnej (9); -ej (2), -(e)j (7). ◇ *D* porząd(n)e-j (1). ◇ *A* porządna (11). ◇ *I* porządna, porządniejsza (12). ◇ *L* porządnej (4); -ej (1), -(e)j (3). ◇ *n N* porządne, nãporządniejsze (33); -é (4), -(e) (29). ◇ *G* porządnego, porządniejszego (22); -égo (3), -(e)go (19). ◇ *D* porząd(n)e-mu (2). ◇ *A* porząd(n)e (9). ◇ *I* porządny(m) (7), porząd(n)e(m) (1) *GórnRozm*. ◇ *L* porządny(m) (12), porząd(n)e(m) (2) *GliczKsiąż*, *ModrzBaz*. ◇ *pl N m pers* porządni, porządniejszy (6). *subst* porządne, nãporządniejsze (9); -é (3), -(e) (6). ◇ *G* porządnych (9). ◇ *D* porządny(m) (1). ◇ *A m pers* porząd(n)e (3). *subst* porządne (12); -é (2), -(e) (10). ◇ *I m* porządny(m) (1) *LubPs*, porząd(n)e(m) (2) *GliczKsiąż*, *WujNT*. *f* porządny(m) (1) *KuczbKat*. *n* porządny(m) (2) *KromRozm III*, *CzechRozm*. ◇ *L* porządnych (6).

Sł stp, *Cn* *notuje*, *Linde* także XVII – XVIII w.

1. *Należyty, właściwy, dobry; trafny, słuszny, rozważny, staranny; umiejętnie, stosownie, starannie zrobiony, dostosowany; solidny; dispositus, instructus, ordinatus Cn (208)* : Rozumyem themu iż cudność nye ná farbye należy/ ále ná porządne(m) málówániu/ yelliż tedy málarz co ma dobre fárby ná málówányu chramy/ á obrazow nye dobrze ftáwya/ imyę fwe tráci y vpuścza. *GliczKsiąż* P8, K; *RejWiz* 106 *marg*, Dd; *LeszczRzecz* A2; Náucza obyczáiu porządne(m) modlenia. *BibRadz Luc* 11 *arg*; *RejZwierc* 15, 247; Ale iż sie tu w tym zágadaniu wiele rzeczy wtráciło/ przeto potrzebá tey fprawy pilnego rostrzãnienia y porządne(y) ná kãždã rzecz odpowiedzi. *CzechRozm* 146, 1v, 69; *ModrzBaz* 22; po piérwším lékárftwie trzebá krew puścić y z niéy przypátrzywfy fye zbytkowi/ fyropy ftánowic/ y dietę ták porządna/ iákoby fye iedzeniem áni pićiem/ y przed cieplicámi/ y w cieplicách nie grzélżyło *Oczko* 24; *CzechEp* 105, 107, 134, 138, 163 (7); *NiemObr* 15; *PaprUp* K; POczyzna sie Zimá od świętego Marciná: tãmi iuz około zãwãrcia porządne(m) bydlã w oborze/ y poftánowienia wołow/ wszyftko rzãdnie rozrzãdzić. *GostGosp* 80; Pámieć do Szkut porządne(m) łãdunku. *GostGosp* 88, 116 [2 r.]; Spraw áby(m) fobie zdobrych vczynkow cudzych/ iednal v ciebie zaplátę/ przez porządne z nich vciefzenie *LatHar* 610; *SarnStat* 331; AEkonomie iáko w Litwie ták y w Polfcze niektore/ zeby ná ftoł Krolá Iego Miło: bez fortelne(m) vmnieyżãnia odložone były/ á ktemu fzfunek był porządny *VotSzl* E2v; *KlonFlis* Hv.

porządny wedle czego (1): Koždã rotę możelż W.K.M. ftáwic przeciw Turkowi by ieno ten fźãcunek był porządny wedle kondiciiéy kãždégo/ wedle życia/ y wedle ftanu. *OrzJan* 123.

W połączeniu szeregowym (1): gwáiak/ tęż Sálfe/ iáko z róznych miar/ choć fã niedawniuchne/ dãwãciefmy zwykli: y kãždy który fye nam poślednieyfy być zda/ z tym przyrzekãniem/ y z temi wywody/ że iuz porządnieyfy/ mędrfy y do zdrowia pożytecznieyfy/ fpořob wynáleżion być niemože *Oczko* 2.

W przeciwstawieniu: »porządny ... nieporządny« (1): Chcąc też iakoby prawie/ przez to piłanie/ z gruntu włafnego y nie omylnego/ budowanie łwe otey rzeczy wyłtawić: wiedząc iż zá dobrym y porządnym gruntu tego wyłtawieniem/ żywot wieczny/ á zá złym zaś y nie porządnym śmierć wieczna chodzi *CzechEp* 103.

W charakterystycznych połączeniach: *porządne(-y, -a)* budowanie nauki, bydlnik, ćwiczenie, dyjeta, gorliwość, krajanie słowa bożego, liczba, ładunek, malowanie, modlenie, mowienie, nauka (słowa bożego) (2), obmyślwanie, odpowiedź (2), okazowanie, ostrow, pisanie, posługowanie, rada, rozmowa, sposób, szafowanie, szafunek (3), usługowanie słowem bożym, wystawienie, zakładanie (a. założenie) fundamentu (2), zawarcie bydła; *barzo porządny, tak*.

Szeregi: »dobry i porządny« (2): *CzechEp* 103; A dla lepszégo y porządniejšégo tego wżyltkiégo obmyślawania/ máią pod ten czás tego niebezpieczeńłtwa/ mieszłkć ci pánowie Prowizorowie y Podłkárbiowie przy ołobie náłżéy *SarnStat* 443.

»słuszny i porządny« (1): tę zápalczywą gorliwość/ X.K. vpátruiąc/ vważć będę/ iellize łłufzna y porządna ielt: czyli z ciálá tylko pochodząca *NiemObr* 6.

»stateczny i porządny« (1): tedyby [*Żydowie*] tych łwoich wywodow zániechć musieli [...] by tylko ná iálnią z nimi wyniść chćieli: przypufzczćiác do łercá łtáteczną y porządną ná nie z łłowá Bożego odpowiedź *CzechRozm* 115v.

»własny i porządny« (1): á ná ten czás posługowanie zborowe/ włafne y porządne będzie/ kiedy do tych pierwłzych/ y przedniejšych łług Prorokow y Apółtołow/ przyłtołowane będzie. *NiemObr* 36.

a. *Zgodny z przyjętymi normami prawnymi i moralnymi; legalny, ważny; praworządny; legitimus Vulg; optimus Modrz (117) : KromRozm I C2 [2 r.];* Bo nye łprawowane vrzędu/ ále włtawyeny/ ktore władzą y moc łprawowane dawa/ vrzędniká czyni: By też dobrze nic wedle vrzędu nyelprawował/ dofyć iż zá włtawyeniem porządnym vrzędnicze myeyłce dżyerży. *KromRozm III L2, C6, Gv [2 r.], G5, I, Mv; GroicPorz dv; Kácerze/ odłtziepieńce/ y vporne Pánu náłżemu/ według možnosti będę przeládował y wykorzeniał. Obełłány ná Synod przyiádę/ chyba žeby mi porządna á kościelna przekálłká niedopusćiełá. KrowObr 128v; [książęta] Prošili też Cełárza/ áby ład porządny práwá vłtawił á łędzye kniemu godne przydał. BielKron 233, 203; OrzQuin B2; Miey ty ná dobrej pieczy co łą ná Vrzędzie/ [...] W kim by więc cnotá byłá/ y porządna łprawá/ [...] Cielz go hoyną łwą ręką/ chocia nie ielt głodny/ Ielt káždy wierny łługá nagrody łwey godny. Prot D3; GórnDworz Ggv; BiałKat 123v; KuczbKat 215; RejZwierc 143; wy też wzgárdziwłzy Kościoł y Káplaná/ łami łobie y lekkomyłnym rozumom łwym wżyltko przywłalzcźacie/ ná cudzy vrząd/ bez porządnego powołania łwowlonie łie rzucaćie *WujJud* 9v, 85v, 135, 135v, 214; *WujJudConf* 211v; *MycPrz II C4*; požądliwość porządna/ dla wywodzenia potomłtwa/ y nápełniania źemie/ żadnym obycźaiem nie ielt grzechem/ áni iákim przekłęctwem [!]/ ábo też łplugáwieniem *CzechRozm* 163, A3v, 13, 163 [2 r.], 225; (*nagł*) Andrzej Kopyćinłki. (–) TEgo młodość obaczyłz porządną ná wżyltkim/ Zywie ná włzem doć hoynie á brzydzi łie zbytciem. *PaprPan* K4; *Cicero* powieđał/ iż porządne życie obywatelow ktoreykolwiek źemie/ przychodzi ábo ze zwycźaiow zá [!] vłtawę wziętych/ ábo z Praw piłanych *ModrzBaz* 4v, 3v, 72v, 73, 73v, 134v; *SkarJedn* 12, 29, 32, 83, 335, 338; Táka ielt moc Papielka/ iłz Pátryárchy łkłádć y karć/ y łamy Cełarze wyklinć może. Ktorey iego mocy od Bogá*

dáney/ żaden przygánić nie śmiał: ále ią wżycy prawowierni iáko porządną y Bożą czćili. *SkarŻyw* 90; WłaŃna rzecz iest Heretykom ná to się porządne kápłáństwo miotác/ y wnie się do ktorego práwá żádnego niemáią/ wtrácác. *SkarŻyw* 493; *CzechEp* 88; *NiemObr* 7; *ReszPrz* 20, 29; vtychże Grekow dwie były naporządnieyŃze rzeczy póŃpolite/ Athenńka/ y Lácedemońka *WerGośc* 264; *WerKaz* 280, 281 [2 r.], 303 *marg*; *KochPieś* 37; Niechay káždy Stároftá Ńwych vrzędow Ńtrzeże/ By zuchwálce karano/ [...] A tym práwym póŃwarkom ktore idą z práwá/ Aby byłá porządna á rychła odpráwá. *BielRozm* 9; *KochProp* 16; Bóg/ rozumieiąc/ iż w tym porządnym zgromádzieniu/ nietylko ludzkíe bępieczeństwo pewnieyŃzé/ ále y chwałá iego gruntownieyŃza być miáłá/ przyłożył Ńye y Ńam ku téy Ńpółeczności *KochWr* 24, 25, 38; y rozprawa nakoniec około tych, ktorzy przeciw Oiczyźnie naszey stawili się przeciwnemi, nigdziey porządnieysza y bez vskarzenia się słusznego, kozdego człowieka bydz niemoze, iako wtym ze zgromadzeniu. *ActReg* 136, 61; *LatHar* 126; *WujNT* 372, 453 *marg*, *Act* 19/39, *Zzzzz2v*, *Bbbbbbv*; *SarnStat* 1294; *SkarKaz* 240a, 633b, *Oooo2v*; *SkarKazSej* 693b; *KlonFlis* Gv; *KlonWor* 69.

W połączeniach szeregowych (7): *KromRozm II* a4v; Ná konyec we wńsem/ co Ńye Ńcyąga ku lepńŃfemu káżdego zwłáŃczá/ y wńŃytkyego końcyołá/ áby pewna/ dobra/ y porządna Ńpráwá/ zgodá/ y yednoć záchowaná byłá. *KromRozm III* G2; *RejZwierc* 191v; *WujJud* 4; małz woynę W.K.M. z tym który iest zmázá y Ńzkodá wńŃytkich rzeczy/ które między ludźmi Ńá Ńwiętę/ vczćiwé/ y porządne *OrzJan* 101; Ńtárzy Pánowie Polńczy o to vprzýmie się Ńtáráli, áby práwá Ńwé cáłé, porządne, y korigowané mieli *SarnStat* *7, 3v.

W przeciwstawieniu: »leda jaki ... porządny« (3): Dwoyákýe bywa zgromádzénye álbo zyednocénye wyela rzeczy: Yedno porządne: Drugýe ledá yákýe *KromRozm III* F6v, F6v *marg*, Gv.

W charakterystycznych połączeniach: porządne(-y, -a) części kościoła, egzekucja, ekspedycja, kapłáństwo, koncylija (6), kościół, małżeństwo, miasto, miłość, oryinał, panowanie, państwo, posłanie (2), postanowienie (3), posyłanie (2), powołanie (2), pożądlivość (2), rodzaj, rozprawa, rzeczpospolita (5), sąd (2), sądenie, senat, słowo boże, spisek, sprawa (5), stawienie, sukcesja (2), synod, ślub (2), świadectwo, urząd (3), ustawy, wota, wstawienie, zapis, zbor, zborzenie, zeszcie, zgromadzenie (6), złączenie (2), życie; tak porządny.

Wyrażenia: »porządne łóże« = *legalny związek małżeński* (1): Cudzołóstwo/ iest krzywdá porządneho łózá/ chociaźby ono cudzym/ chocia włáŃnym było. *KuczbKat* 320.

»porządna moc« (1): Odnawiáiąc Ńtáre przywileie Ńtolic Pátryárchowńkich/ zá pochwalenim S. powńzechnego Zboru/ vńtáwiamy áby po Rzymńkim kościele (ktory zá póŃtánowaniem páńńkim nád innymi wńŃytkimi/ porządney mocy ma przodkowánie/ [...]) miáłá pierwŃsze mieyŃce Cárogrocka [*stolica*] *SkarJedn* 261.

»porządne następowanie« [*szyk 4:1*] (5): AuguŃtyn ś. ták pińze: Iákoź się tego Kościołá trzymác niemamy/ ktory áż do wyznánie rodzáiu ludzkiego od ApoŃtolńkíey Stolice/ przez náŃtępowanie porządne iednego Bńkupa zá drugim [...] záwŃze gorę y przodek powáźności otrzymał? *WujJud* 116v, 132, 136v [2 r.]; Y przetoź ŃuccęŃiá to iest porządne potomńtwo y náŃtępowanie Bńkupow y PáŃterzow w kościele ChrńŃtuŃowym mieli Oycowie oni Ńtárzy [...] zá napewnieyŃzy znák kościołá práwego. *WujNT* 676.

»porządna niedbałość« = *niedbanie o sprawy państwa* (3): Iákoż fie iáwnie náfluchawamy od tych co tám bywáią (áč z wielką záłością) rozlicznych poźmieszkow/ kthore po łtronach rozlicznych poháncy iáwnie o nas miedzy łobą miewáią/ y o tych łprawach á o tych porządných niedbáłościach náłżych. *RejZwierc* 185v, 182, 185v *żp*.

»porządnym obyczajem« = *zgodnie z prawem* (1): ABy woyná porządnym obyczajem odprawowána byłá/ tedy ku obronie Królestwá á nie ku łkázie ma bydź. *SarnStat* 423.

»porządne prawo« (1): niektorzy ludzie mądrzy z wielkich domow y fámiliey [...] ordinátie prywatne Seymowá *Constitutią* wárowáne/ około máiętności łwych czynią/ y z wielką trudnoścíą to wypráłzáią/ czegoby im zá porządnem právem żebrác nie potrzebá. *GórnRozm* K4.

»sprawiedliwość porządna« (1): Gdy fie ták kto zá złośliwe przestępcę bierze/ z miłofierdzia y łzyczyrey łwey dobrotliwosci/ [...] łprawiedliwosci nie náruřza. Owłzem y oney ták łolguie y dořyc czyni: w to vgdzáią/ iákoby y miłóć oná iego wielka/ y łprawiedliwóć porządna/ znáczna byłá *CzechRozm* 219.

»porządna wiara« (5): á ták mi teraz pokaź iáko fie nie zgadza/ owłzem łprzećiwia wykład moy (ktoryś Antichriřtowym wczynił) z porządná wiárą/ y z inřzymi teź mieyłcy piłmá łwiętego? *CzechRozm* 263v, 262v, 263v [3 r.].

Szeregi: »dobry a porządny« (2): łthárzy niemal wřzyłczy łkárzą fie ná dziłieyłze czáły gániąc teráznieiłze łprawy náłze [...] twirdząc/ iż wřzytko idzie co dáley tho gorzey/ thák w dobrym á w porządnym życiu/ iáko teź y w inych wřzytkich cnotách. *GórnDworz* H5; *SkarKazSej* 658a.

»porządny a z dobrymi obyczajami« (1): niethelko miedzy dworzány práwi brátherłka miłóć zgáłłá/ y ono porządne/ á z dobrymi obyczajami życie/ ále iż nigdzie więcey zazdrości/ złości/ rołpułty/ wřzeteczności/ zdrády/ [...] nie naydzie iáko ná dworzach. *GórnDworz* H7v.

»ani gruntowny ani porządny« (1): Abowiem iecze téy rzeczypołpolitéy áni gruntowney/ áni porządney zwác mozem/ gdzie/ boiác łye kaźni/ co práwo w łobie ma/ ludzie łwóy vrząd czynią *KochWr* 24.

»porządny a postanowiony« (1): Ale mali fie prawdá rzec/ iáłny gniew Páńłki á roznoć á niezgodá łtanow Koronnych zákopáłá á zámielzálá nam drogę iż nie moźemy przyść ku żadney porządney á połtánowionej łpráwie náłzey iuź od czáłow niemáłych. *RejZwierc* 119.

»porządny a powinny« (1): Abowiem poczćiwoć/ porządne á powinne połłufeńłtwo/ á potym połłępek ten ktory z woley Boźey/ ábo ná opátrzenie iego/ ábo ná opátrzenie łpraw ábo potrzeb Rzeczypołpolitey/ ielł włozon á vłtáwion tobie. *RejPos* 252v.

»przystojny i porządny« (1): Narodzie Rułki [...] Izali to nie Dyabelłkie dzieło/ od zgody vćiekác/ á nigdy łię niechćieć iednáć? A co ielłcze gorzey/ Wiáry/ łłowá/ łlubow/ Sądow/ z mowy [łlege: zmowy] przyłtoynej/ y porządney nie trzymác? *SkarJedn* 338. [Ponadto w połáczeniu szeregowym 1 r.]

»porządny i łwięty« [szyk 1:1] (2): Náołtátek przydaná ielł łwiętoć Małżeńłtwá/ áby z porządnego y łwiętego złáczenia meźá y niewiáłty dźiatki łie rodźiły *KuczbKat* 115; *OrzJan* 127.

»porządny i uprzywilejowany« (1): Iáko wielka ielł vćiechá w porządnym y vprzywilejowányym/ y dołtátki wřzytkimi opływáiącym mieścíe/ y miedzy dobrymi y zgodnemi łąsiády mieřzkác *SkarKaz* 633b.

b. *O ludziach: Zgodnie z prawem wybrany; zachowujący się, postępujący według prawa, przyjętych zwyczajów i zasad moralnych; cnotliwy, moralny, wzorowy (47) :* Náuczę me miły Pánie woley fwyętey twoiey/ Bych mógł być porządnym śprawcą nędzney dułfy fwoyey *LubPs* bb5v, X2v, bb5v *marg*; *LeszczRzecz* A3v; *BielKron* 332; *RejPos* 280v; *KuczbKat* 250; *RejZwierc* 110; (*nagł*) Wálenty Rułzyńki (-). [...] tego Izidys śpokoyna śpłodziłá/ Ktora naporządnieyła tu ná fwiecie byłá *PaprPan* K3; (*nagł*) Lomżicki (-). [...] będąc Śláchćicem porządný ná wśytkiem/ Zywie ná fwym dość hoynie á brzydzi fie zbytkiem *PaprPan* Q2, E4v, L2; *SkarJedn* 287, 341; Miey/ Synu miły/ pośłufzne y powolne porządnym łtárlzym twym ferce/ y pokorná myśł ku nim/ á iusz cnoty wśytki małz. *SkarŻyw* 16, 27 [3 r.]; Porządný Lwow w Rułkich kráíách/ vczonych vćiechá/ Płáćze godnego Lechá. *KlonŻal* B4v; *ReszPrz* 44 [2 r.]; Będzieć fie on [*moczygęba lub wydmikufel*] rzkomo vdawał przed ludźmi zá dobrze máiętnego/ we wśytkim porządnego/ ktemu dośtátecznego [*szlachcica*] *WerGość* 223; Kto gárdzi kośćiołem y porządnymi páłterzámí iego/ y náuká ich ábo przykazáníem: ten nie mníey grzełzy/ iáko gdyby lámego Bogá przykazánia wzgárdził. *WujNT* 710, 8 *marg*, 237, 560, 842; *GrabPospR* Nv; *SkarKaz* 634a; Ale to nayofobliwzy pożytek byłby tego łkárbu Rzeczypośpolitey/ żebychmy z niego żołnierze porządne/ na Podolu/ [...] [*mogli*] chować *VotSzl* E3, C4, C4v, E3; śláby czáfu y pápiery potrzebá/ y káżdá z tych náuk y zábaw Śláchćicá porządnego/ ośobneyby xięgi potrzebowálá. *KlonFlis* A2v; *KlonWor* 30 [2 r.]; [W mądrey rádźie (iakołz by był bárzo porządný) w łłuchániu śpowiedzi y w kazaniu. *SkarŻyw* 411].

W połączeniach szeregowych (6): (nagł) O dzyełáći śprawcach Rzymłkich (-). [...] Y ná ten czás nie dłuęo dobrze w Rzymie było/ Kiedy tych dziełięć pánow íeden Rzym rzádziło. Acz dofyć śpráwni mądzy y porządni byli/ Ale zás potym w śprawach rychło pobládzili. *PaprPan* Gg3; *GórnRozm* Kv; *GrabPospR* K2; *SkarKaz* 633b; *VotSzl* E4; Mowić/ piáć/ wywodźić vmiemy: á czynić namnıey. Nie máłz pilnych/ nie máłz ośtrych/ nie máłz porządných nieodprofzonych vrzędnikow. Ládá czym fie od exekucyey vwiedźie/ vłtráłzy/ przedáruie. *SkarKazSej* 699b.

W przeciwstawieniu: »niedbały ... porządný« (1): Vbeśpieczenie czyni człowieká gnuśnego/ niedbáłego/ nie pośłufznego: á boiaźń/ opátrznego/ pośłufznego/ porządnego *GórnRozm* Kv.

W porównaniu (1): Holha [...] Páńftwá Rułkie Wielkonowogrodłkie i Kijowłkie wzięłá w fwoię śpráwę/ ktora nieiáko białey głowy mdłá płęc/ ále iáko nayporządnieyły Monarcha rzádziłá *StryjKron* 122.

W charakterystycznych połączeniach: porządný(-a, -e, -i) biskup, bojownik (2), człowiek, gospodarz, hetman, kapłan, kaznodziej, krol, ludzie, monarcha, nauczyciel (2), oćiec, osoba, pasterz (kościelny) (4), pośłaniec (2), pośpolite ruszenie, sprawca (2), starszy (2), szlachcic, urzędnik, wojsko, żołnierz (2); dośyc porządný, tak (2), wielce.

Szeregi: »godny a porządný« (1): Woli łobyę drugi łthan fwoy á záwołánye huyámi á wykrzykámí by zábiyakámí grodzić/ niź ludźmi godnemi á porządnemi/ s ktorychby fie y pożytek y zácnoś nyeyáka śtáć mogłá. *GliczKsiąż* M8.

»porządný i męźny« (1): TROS porządný y męźny był miedzy Troiány *PaprPan* Cc2.

a. *W funkcji rzeczownika (1) : S káždym s kim fie [Woronicz] probuie muśi fie mu prośić. A w porządku w dośtátku nikt go nie celuie/ Sam fie ten do porządných w gromáde łzykuie. *PaprPan* Z.*

c. *O przedmiotach: Stosownie, starannie zrobiony, dostosowany; solidny (7) : KochSat A3; Niechże dziewięć śioftr corek Iowifzowych Prziydą tu w wieńcäch porządných bobkowych. KlonŻal D2v; ma byđź drwom y piecom/ łuczywu/ gofpodárz ieden/ chłop rządny/ y ma mieć naczyńie porządne do tego: iáko do vmiátánia gmáchow miotły/ fáłkę do wody/ y do wyrzucánia śmieci kofz GostGosp 152, 30, 98; WyprPl A3; Kilánaście tysięcy złotych z pokładnice Páná fwego fkorzyścił: więc też fzubienice Spráwiono nań oľobne: Bo ná ftárych nowe/ wyľoko wyniešiono porządne Soľnowe KlonWor 17.*

W charakterystycznych połączeniach: porządny(-a, -e) kancyjonał, lada, mosty, naczynie, skrzynia, szubienice, wieńce.

d. *O tekście; iron. (1) :*

Szereg: » pewny i porządny« (1): Byľoćby iefzczę tákich y owákich wiele rzeczy ktore X.K. piľze/ ále iż ták pewne y porządne iáko y ty [= te] tedy ie opuľzczam/ łácnio fię iuż z tych kilku drugich domyślić CzechEp 169.

2. *Ułożony, zrobiony w należytej kolejności, uporządkowany, trzymany w pewnym ładzie, w pewnym porządku; ordinatus JanStat, Cn; compositus, dispositus, regularis Cn (37) : Porządne [zgromadzenie rzeczy jest]/ gđzye káżdą część/ áłbo rzecz mušić fwe myeyšce/ fpoľob/ y fpráwę myeć: Yáko yeť cyáło człowyecze/ dom/ myáľto. KromRozm III F6v; Mamy mowić o Kroľu/ pierwey powiemy o iákim Kroľu mowiemy, potym powiemy co zacz iefth ten Kroľ Polłki ná koniec co zá vrząd tego Kroľá Polłkiego iefth. (marg) O Kroľu porządna mowá. (-) OrzRozm L2, E3 marg; OrzQuin E4 [2 r.], E4 marg; Vkázácz porządny podľug obiecádłá/ ktorégo iáko vzywáć maľz/ ták wyrozumiey: [...] SienLek S[ss], a4v, Xxx, Xxx źp; RejAp 201; Chciaľbym teź/ áby fie ftárał/ o fpolną poddáných zgodę/ y miłość/ áby iáko wiednym doľtátaniem/ á porządnym domu/ ták w iego páńľthwie wľytko zgodnie/ á porządnie byľo. GórnDworz li7; BiałKat 163v; WSzákże fie iefzczę vdam do fwych miľłych corek/ Owa ftámtąd wybiorę porządnieyľzy wzorek. Ktorembych fie ćiefzyľá/ pátrząc ná dobry rząd. BielSat H2; BielSpr 6; ACźkolwiek Nabożeńłtwo Chrzešćiańłkie nie iefť przywiázano do czáľu iákiego/ wľzákże bez porządneho rozłózenia czáľu z pożytkiem fpráwowáne być nie może. WujJudConf 188; Strum A4v; CzechRozm 96v; A potym zápalczywá chęćią Tátarowie grad źelazny z łukow ná Litwę gęľto pušćili/ zátoczywľzy tańce po kilo kroć/ ále im máľo Strzelbą záľzkodzili/ dla porządneho zľzykowánia/ y přetkiego rozłtápienia. StryjKron 416, 81, 250, 787 [2 r.]; LatHar 45v; WujNT Luc 1/1; tenże [nowej edycyje] Státut iáko porządny y z dobrym rozmyšľem vczyniony w ten náľz ninieyľzy Státut od łłowá do łłowá fkázuujemy potrzebnie włóżyć SarnStat 384, 4, 302, 925.*

W porównaniach (2): Przetoć ten košćioł Heretykom y nieprzyiaćielom fwoim/ záwľze byľ ftráľźliwym: poniewaľz ták iefť vľzykowány/ iáko naporządnieyľze woyleko. WujJud 85; SkarJedn 62.

W charakterystycznych połączeniach: porządna(-y, -e) egzekucyja, gramatyka, mowa, naznaczenie, opisanie, osady, pisanie (4), (pospolite) ruszenie (2), rozłózenie, sprawa (3), statut (4), száńce, ukazacz (4), ukazanie, wojsko (3), wzorek, zgromadzenie (3), zszykowanie.

Wyrażenia: »porządna jenealogija« (2): zdáľá mi fie rzecz być potrzebna/ ná tym pierwľzym poczátku Kroniki Ruľkiey/ oľobliwie linią narodow Sławańłkich Ruľkich porządną genealogią wedľug moźnošći mozgu y sił náľzych/ [...] poľóżyć. StryjKron 86, 86.

»porządne (po)stawienie« = *ordinatio Mącz* (2): *Oeconomia, [...] domestica administratio, Gośpodárstwo/ też rząd á porządne ftáwienie/ álbo rozłożenie/ kazánia/ rzeczy/ álbo czego tákowego ná pewne części. Mącz* 260b, 268b.

Szereg: »porządny a uszykowany« (1): [*kościół Boży*] do porządnego á wśzykowanego woyská przyrownány iest. w którym gdyby [...] nád wśzytkimi iednego Hetmáná nie było/ zwycięstwáby nigdyfię ípodziewác krol niemogł. *SkarJedn* 62.

Przen (2) : *KochZuz ktv*; Tóz y porządne niebá powiádáią/ Nie ludzkim głósem: [...] Lecz z ípráwą fwoią/ ruchem iednoftáynym/ Który wśzyftkiemu świátu nie iest táynym. *KochPs* 26.

a. O ludziach: Dobrze zorganizowany, zdyscyplinowany (1) :

Szereg: »zgodny y porządny« (1): Bywac też czáfem zgromádzenye ludzi zgodne y porządne ná co złego/ yáko ná złódzyeyftwo/ ráytárftwo/ álbo opánowane postronnych żyem y ludzi/ álbo ná co tákycgo *KromRozm III A5v*.

3. Umiarkowany, pomierny, ustatkowany (5) : Iedzenie porządne. *SienLek S[ss]2v*.

W przeciwstawieniu: »porządny ... nieporządny« (1): Miłość porządna ku rodzicom y powinnym nie iestci zákazána: ále nieporządna miłość ktora bywa ná przekázie do służby Bożey. (*marg*) Iáka miłość rodzicow zákazána. (-) *WujNT* 52.

Wyrażenie: »porządne życie« (2): Rozdział Siodmy. O porządnym życiu y chowaniu przez Rok *SienLek* 41, 45.

Szereg: »mierny a porządny« (1): W Przeszłych troich Kfýęgách byłá Náuká naprzod o Miernym á porządnym życiu/ ktorymby mogło zdrowie tym trwálrze być *SienLek* 45.

a. O chorobie (1) : [*mający glisty*] brzydźi fye mu/ z wft mu czuchnie/ oczy ma wpádłe/ gryżenie w żywoćie/ ograżkę nie porządna/ ále y tedy y owedy. *SienLek* 103.

Synonimy: **1.a.** *dobry, obyczajny, przystojny, rządny*; **b.** *cnotliwy, dbały, dobry, godny, obyczajny, przykłady, rozważny, słuszny, własny, właściwy*; **3.** *mierny, stateczny*.

Cf **NIEPORZĄDNY**